

**O'ZBEKISTON RESPUBLKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO'QON DAVLAT UNIVERSITETI**

"TASDIQLAYMAN"
Qo'qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjajeva
"5" 11 2025 yil

**10.00.01 -"O'ZBEK TILI" IXTISOSLIGI BO'YICHA MUTAXASSISLIK
FANLARIDAN DOKTORANTURAGA KIRISH IMTIHONI DASTURI**

Qo'qon—2025

KIRISH

Mazkur dastur O'zbekiston Respublikasi DTS, O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi va "Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturi to'g'risida"gi qonunlari asosida va uning talablariga muvofiq tuzildi.

Dasturni tayyorlashda "Nazariy tilshunoslik masalalari", "Matn tilshunosligi", "Pragmalingvistika", "Lingvokulturologiya", "Psixolingvistika", "Til tarixi", "Tilshunoslik nazariyasi", "Tilshunoslik va tabiiy fanlar", "Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi", "Uslubshunoslik muammolari", "Hozirgi o'zbek tili", "O'zbek tili ta'limida zamonaviy axborot texnologiyalari" fanlari dasturlariga tayanildi.

Qo'qon davlat universiteti tilshunoslik kafedrasining
2025-yil _____dagi yig'ilishida muhokama qilinib,
foydalanishga tavsiya etilgan.

Tuzuvchilar

F.f.d(DSc).dotsent D.Jamoliddinova

Taqrizchilar:

professor (FarDU)

professor (ADU)

SH.Iskandarova – filologiya fanlari doktori,

D.Nabiyeva – filologiya fanlari doktori,

Nazariy tilshunoslik masalalari

Nazariy tilshunoslik masalalari kursiga kirish. Fanning maqsadi va vazifasi. Til va nutk antinomiyasi. Til strukturalari va funksiyasi. Tilning belgilik xususiyatlari. Til birliklarining belgisiz xususiyatlari. Til ochiq va dinamik sistema sifatida. Morfologik sathning ikki tipi. Sintaktik sath birliklari. Tilning leksik-semantic sathi. Til strukturalari nazariyasi. Izomorfizm. Til sathlari iyerarxiyasi. Nutqiy sistemaning strukturalari nazariyasi. Empirik va ratsional bilishda til va tafakkur munosabati. Til va ruhiy faoliyat.

Tilshunoslikning dolzarb muammolari

An'anaviy va sistemaviy tilshunoslik munosabati masalalari. An'anaviy yo'nalishlar. Yangi yo'nalishlar. Fonetika va fonologiya muammolari. So'z yasash muammolari. Morfemika muammolari. Leksikologiya muammolari. Lingvistikada maydon nazariyasi. Morfologiya. So'z turkumlari talqini. Mustaqil so'zlar. Yordamchi so'zlar talqini. Sintaksis. Yangi qarashlar. Gap bo'laklari talqini. Binar va trenar tamoyillari. Mazmuniy sintaksis. Lingvistik ta'limotlar tarixi. Struktur tilshunoslikning asoslari va yo'nalishlari. Lingvistik nisbiylik nazariyasi. Jahon tilshunosligidagi yangi yo'nalishlar. O'zbek ilmiy tilshunosligining rivojlanishi.

Lingvokulturologiya

Fanning nazariy mashg'ulotlari mazmuni. Til, madaniyat va inson.

Tilshunoslikda "paradigma" tushunchasi. Tilshunoslikda paradigmalarning o'zgarishi masalasi. Paradigmalarning qiyosiy-tarixiy, sistem-struktur va antropotsentrik turlari. Bilimlarning yangi antropotsentrik paradigmasi va uning lingvokulturologiyadagi o'rnini. Lingvokulturologiyaning boshqa fanlar orasidagi maqomi. Lingvokulturologiyaning etnolingvistika, sotsiolingvistika va etnopsixolingvistika bilan chambarchas bog'liqligi.

Madaniyat va uning o'rganilishi. Lingvokulturologiya tarixi va nazariyasi. Lingvokulturologiyaning tadqiqot obyekti, predmeti, maqsadi va vazifalari. Lingvokulturologiya metodologiyasi va metodlari. Lingvokulturologiyaning asosiy tushunchaviy-terminologik apparati. Til va madaniyat. Til va madaniyatning o'zaro aloqasi. Fanda "til-madaniyat" masalasining o'rganilishi: V. fon Gumboldning "til-madaniyat" haqidagi lingvistik ta'limoti. E. Sepir, B. Uorf, K. Fossler, F. de Sossyurlarning til va madaniyatning o'zaro aloqadorligi xususidagi qarashlari. Madaniyat haqidagi tasavvurlarning tilda namoyon bo'lish usullari. Olamning lisoniy manzarasi. Olamning konseptual manzarasi. "Geshtalt" tushunchasi.

Lingvomadaniy birliklarning tahlili. Metafora – madaniyatning ko'rsatkichi. Madaniy makondagi ramz va stereotip hodisalari. Lingvomadaniyatda laquna muammosi. Paromalarning lingvomadaniy jihatlari. Insonning til va madaniyatdagi o'rnini. Inson – milliy mentallik va til egasi. Til kommunikatsiya va fikrlarni ifodalash vositasi. Insonning adabiy jamalarda

tadqiqotning asosiy obyekti ekanligi. Turli millat vakillarining o'ziga xos avtoportreti. Til inson shaxsini aniqlashda muhim vositalardan biri. Lisoniy shaxs. Lisoniy shaxsni shakllantiruvchi omillar. Y.N.Karaulovning lisoniy shaxs haqidagi qarashlari. Lisoniy shaxs mohiyatining tarkibiy qismlari: qadriyat, madaniyat, individuallik. Erkak va ayolning jamiyat, madaniyat hamda tildagi o'rnini. Madaniyatda "erkak - ayol" ziddiyati. Ayol va erkak ramzlari. Madaniyat va tildagi gender kategoriyasi. Ayol va erkaklar nutqining ijtimoiy tabiati va o'ziga xos xususiyatlari. Mif, folklor va tilda inson obrazi.

Matn tilshunosligi

Matn tilshunosligining maxsus o'rganilishi. Til birligi. Gap tushunchasi. Til tizimida matn sathi. Nutqning emotsionalligi va ekspresivligini ifodalovchi vositalar. Matn - kommunikatsiyaning asosiy birligi. Matnning aktual bo'linishi: matnda tema va rema munosabati. Matn turlari. Uyg'ur yozuvi obidalari. Eski o'zbek yozuvi matnlari. XIV-XV asr matnlari. XIX asr matnlari. XX asr o'zbek tili matnlari.

Pragmalingvistik

Lingvistik belgining umumsemilogik tabiati. Lingvistik pragmatikaning amaliy shakllanishi. Lingvistik pragmatikaning nazariy shakllanishi. Lingvistik pragmatikaning umumiy masalalari. Lingvistik pragmatikaning xususiy masalalari. Pragmalingvistika haqida nazariyalar. Olmosh va atqil otlarning pragma-semantik tabiati. Pragmalingvistikaning til sathlariga munosabati. Pragmatika va semiotika.

Til tarixi

O'zbek adabiy tili va uning tarixiy ildizlari. O'zbek xalq tili taraqqiyotining ilk davri. M.Koshg'ariyning «Devonu lug'otit turk» asari. M.Koshg'ariy - qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning asoschisi. Yusuf Xos Hojibning «Qutadg'u bilig» asari tili. A.Yassaviyning «Devoni hikmat» asari, lingvistik xususiyatlari. «Qissasi Rabg'uziy» asari tili. Chig'atoy ulusining adabiy tili - Oltin O'rda adabiy tili. «Muhabbatnom». XI-XIV asrlar rasmiy hujjatlar tili va uslubi. XIV-XVII asrlar tili adabiy til takomili. Atoiy, Sakkokiy, Lutfiy asarlari tili. A.Navoiy - o'zbek adabiy tilining asoschisi. «Muhokamat ul - lug'at ayn» asari.

XVII-XIX asrlarda o'zbek adabiy tili. Abulg'azi Bahodirxon, M.Xoksor v.b.

XV-XIX asrlarda yaratilgan lug'atlar. Aloyi binni Muhibiy, Toleo Iymoni, Muhammad Rizo, Muhammad Yaqub Chingiy, Mirzo Mehdiqonning yfarrari.

XIX asr oxiri - XX asr boshlari o'zbek adabiy tili. Til va uslub meyorlarining shakllanishi. Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Avaz O'tar xizmatlari. Publististik uslubning paydo bo'lishi.

XX asr o'zbek adabiy tilining muhim xususiyatlari.

Tilshunoslik nazariyasi

Tilshunoslik fanining predmeti va vazifalari. Tilshunoslik fan sifatida. Tilshunoslikning boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Tilning belgilik tabiati. Sistema va struktura. Til sistemasining sathlari. Til va nutq. Paradigmatika va sintagmatika. Til va tafakkur. Til va jamiyat, sotsiologingvistika. Tilning kelib chiqishi. Til va yozuv. Tillarning tasnifi. Lingvistik oqimlar va metodlar.

Tilshunoslik tarixi. Qadimgi hind tilshunosligi. Qadimgi grek tilshunosligi. O'rta asrlarda arab tilshunosligi. Markaziy Osiyo tilshunosligi tarixi. Mahmud Koshg'ariy, Mahmud Zamaxshariy, Alisher Navoiy va boshqalar. O'rta va yangi asrlarda Yevropa tilshunosligi. V.Gumboldt, A.A.Potebnya, F.de Sossyur va boshqalar ta'limoti. XX asr struktural tilshunosligi. Funktsional lingvistik. Glossematika. Amerika deskriptiv lingvistikasi. XX asr boshlari o'zbek tilshunosligi. Mustaqillik davri o'zbek tilshunosligi. O'zbek sistem tilshunosligi. Tilshunoslikdagi yangi yo'nalishlar.

Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi

Kursning maqsad va vazifalari. Turkiy tillar taraqqiyotining umumiy tomonlari. Oltuy tillar guruhi. Tungus-manjur va turk mo'g'ul tillarining o'zaro munosabati. Turkiy tillar areali. Turkiy tillar fonetikasi. Genetik o'xshashliklar, unli va undoshlar, singarmalizm va urg'u. Turkiy tillarning leksik xususiyatlari. Umumturkiy so'zlarning muhim belgilari. Grammatik xususiyatlari. Ot. Kelishik, egalik, son kategoriyasi. Sifat, son, olmosh, fe'l so'z turkumi. Shaxs-son, nisbat, mayl va boshqa kategoriyalar. Yordamchi so'z turkumlari. Sintaktik xususiyatlari. So'zlarning birikish usullari. Sodda va qo'shma gaplar.

O'zbek dialektologiyasi

Maqsad va vazifalar. Boshqa fanlar bilan aloqasi. O'zbek shevalari va dialektlari. O'zbek shevalarining o'rganilishi. Transkripsiya. Lingvistik geografiya haqida. Areal lingvistik.

O'zbek shevalari fonetikasi. Unli va undosh fonemalar sistemasi. Og'zaki nutq xususiyatlari.

O'zbek shevalari leksikasi. An'anaviy leksika. Shevalarni farqlovchi asosiy lug'at xususiyatlari, ularda pleonazm.

Shevalarning grammatik xususiyatlari. Otlarda ko'plik, egalik. Fe'l mayllari. Fe'l zamonlari. Fe'l nisbatlari. Ko'makchi, bog'lovchi, yuklamalar. Uch lahjaga xos farqlanishlar.

Sintaksis. Dialektal sodda gaplar. Qo'shma gaplarning dialektal belgilari.

Hozirgi o'zbek tili

Fonetika. Fonetikaning predmeti, mundariyasi. Nutq tovushlarining uch aspekti. Unli va undosh fonemalar, ularning tasnifi. Fonetik jarayonlar. Urg'u va bo'g'in.

Leksikologiya. Kirish. So'zning semantik strukturasini. Monosemiya va polisemiya. Ma'no ko'chishi, kengayishi va torayishi. Iboraning semantik strukturasini. So'zlarning shakli va ma'no munosabatiga ko'ra turlari. Lug'aviy birliklarning tarixiy-etimologik shakllanishi jihatidan tavsifi. Iste'mol doirasiga ko'ra o'zbek tilidagi so'zlar, chegaralanmagan va chegaralangan leksika. Ekspressiv-emotsional leksika. Leksikografiya va lug'at tiplari. LSG va mazmuniy maydon.

Grammatika. Morfemika. So'zning morfem tuzilishi. O'zak va affiksial morfema. Affiksoidlar, so'zning morfem tuzilishidagi ayrim o'zgarishlar.

So'z yasash usullari. O'zbek tilida so'z yasashi. So'z turkumlarida so'z yasashi.

Morfologiya. So'zlarni turkumlarga ajratish tamoyillari. Konversiya va uning ko'rinishlari. So'z turkumlarining ko'chishi.

Ot. Oting ma'no turlari. Grammatik ko'rsatkichlari. Kelishik, egalik va son kategoriyasi.

Sifat. Ma'no turi. Daraja kategoriyasi.

Son. Ma'no turi. Grammatik xususiyatlari. Numerativlar.

Olmosh. Leksik-morfologik xususiyatlari. Sintaktik vazifasi.

Fe'l. Ma'no turlari. Fe'lning grammatik kategoriyalari. Mustaqil va yordamchi fe'l. Ko'makchi fe'li so'z qo'shimasi. To'liqsiz fe'l. Fe'lning funksional shakllari. Ravish. Ma'no turi. Grammatik belgilari. O'zbek tilshunosligida ravishning talqini. Yordamchi so'zlar. Ko'makchi. Bog'lovchi. Yuklama.

Sintaksis. «Sintaksis» kursiga kirish. Sintaktik birliklar. Sintaktik munosabat. Sintaktik qurilish. Sintaktik aloqa. Sintaktik qayta bo'linish.

Gapda so'zlarning bog'lanish yo'llari. Sintaktik aloqa turlari. Tobe aloqa turlari. So'z birligini, komponentlar orasidagi munosabatlar.

Gap. Uning belgilari, tasnifi. Gapning aktual bo'linishi. Tema. Rema.

Gap bo'laklari. Ularining tasnifi. Bosh bo'laklar, ularning talqini. Ikkinchi darajali bo'laklar, ularning turlari. Aniqlovchining gapdagi maqomi. Sodda gapni murakkablashtiruvchi vositalar.

Uyushiq bo'laklar. Ajratilgan bo'laklar. Kirish konstruksiyalari.

Qo'shma gap. Asosiy belgilari. Qo'shma gaplar tasnifi.

Bog'lagan qo'shma gaplar, ularning mazmuniy turlari.

Ergash gapli qo'shma gaplar va ularning tasnifi.

Ergash va bosh gaplarni farqlash asoslari, ularni birlashtiruvchi vositalar. Ergash gaplar tasnifi, ularni ajratish tamoyillari. Ergash gapli qo'shma gap turlari.

Bog'lovchisiz qo'shma gap. Strukturasini, tasnifi. Ularda tinish belgilari.

Murakkab qo'shma gaplar. Bog'lanish, ergashish yo'li bilan tuzilgan qo'shma gaplar. Bir necha ergash gapli qo'shma gaplar. Bog'lanish usullari. Sintaktik sinkretizm.

Gapda shakl va mazmun. Shakli va mazmuniy birliklar o'rtasidagi nomutanosiblik.

Nutq madaniyati

«Nutq madaniyati» kursiga kirish. Nutq odobi. Voizlik mahorati va nutq odobi. Muloqot xulqi va milliy mafkura. Sukut va kommunikativ mazmun notiqlikning birinchi sharti. Muloqot xulqining hudud jihatidan xoslanishi. So'z va siyrat. Paralingvistika va muomala madaniyati. Muloqot xulqining funksionallashuvi. Notiqlikda Navoiy saboqlari.

Kirish imtihonining yozma ish shaklida o'tkazish tartibi va baholash mezonini

Doktoranturaga kirish sinovlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 22 maydagi 304-son Qarori bilan tasdiqlangan «Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qaroriga muvofiq tashkil qilinadi.

Doktoranturaga kirish sinovi umumiy ballari quyidagilardan tashkil topadi:

Doktoranturaga kirishda tanlagan mutaxassislik bo'yicha bilim darajasini belgilovchi maxsus fanlardan sinov o'tkaziladi (baholash mezonini 0 balldan 100 ballgachani tashkil etadi);

Kirish sinovlari faoliyatiga quyidagilar kiradi: doktorantning ilmiy-nazariy, ma'naviy-ma'rifiy va amaliy tayyorgarligini baholash, biologiya mutaxassisligi bo'yicha malaka berish masalasini hal etish, oliy o'quv yurtida mutaxassislar tayyorlashni takomillashtirish borasida takliflar kiritish.

Kirish sinovlari ishlarini baholash 100 ballik tizim asosida amalga oshiriladi.

Kirish sinovida 86-100 ball (jami baling 86-100%) fanni mukammal o'zlashtirgan, variantda ko'rsatilgan savollarga so'z va iboralardan foydalanib, nazariy jihatdan asoslagan, chuqur va ilmiy-tahliliy tarzda yoritilgan talabgorlarga qo'yiladi. Shuningdek, bunda talabgorning mustaqil ko'nikmalari va qo'shimcha manbalardan foydalanish ham hisobga olinadi.

Kirish sinovi 71-85 ball (jami baling 71-85%) fanni o'zlashtirgan, variantda ko'rsatilgan savollarga so'z va iboralardan foydalanib javob bermagan, lekin faqat savolning o'zi bilan cheklanib, tavsiya etilgan darslik va qo'llanmalarda berilgan fikrlardan ijodiy foydalana olgan, qo'shimcha adabiyotlardan foydalana olmagan talabgorlarga qo'yiladi.

Kirish sinovidan 56-70 ball (jami baling 56-70%) fanni qisman o'zlashtirgan, qo'yilgan savollarga qisman javob bera olgan, qo'shimcha adabiyotlardan foydalana olmagan talabgorlarga qo'yiladi.

Kirish sinovida 55% dan kam ball savollarni yoritishda so'z va iboralarga qoniqarli javob bermagan, variantdagi savollarga javoblarni to'liq yoritilgan, ilmiy jihatdan asoslamagan talabgorlarga qo'yiladi.

Barcha doktorantlar mutaxassislik bo'yicha kiruvchilarni mutaxassislik fanlardan reytinglarini aniqlashda, baholash mezonini quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- Sinov bilet asosida «yozma ish» usulida o'tkaziladi;
- har bir biletga 4 (to'rt) tadan savol kiritiladi;

har bir bilet Davlat standartlari bo'yicha magistrantlar tayyorlash dasturiga kiritilgan mutaxassis fanlarni asosiy tushunchalaridan tashkil topadi;
Biletga kiritilgan har bir savol 25 (jami 100) ballik sistemada baholanadi.

Yozma ish savollari

1. Gap semantikasining propozitiv aspekti
2. Matnning aktual bo'linishi: matnda tema va rema munosabati.
3. O'zbek tilining inkor ifodalovchi paralingvistik vositalari
5. Lingvokulturologiyaning tadqiqot ob'ekti, predmeti, maqsadi va vazifalari.
6. An'anaviy va sistem tilshunoslik munosabati masalalari
7. Leksemaning mazmuniy mundariyasi
8. Gapning pog'onali tuzilishi va gap bo'laklarga ajratish tamoyili
9. Pragmalingvistikaning til sathlararo munosabati
10. Lisosiy birliklarning sintagmatik munosabati
11. Turkiy tillarda so'z va ularni turkumlarga ajratish tamoyillari
12. Sub'ektivlik mikromaydoni
13. Kontsept tushunchasining mohiyati
14. Tilning ko'p sathlilik tabiati va lingvistik sath muammosi
15. O'zbek tili fonemalarining farqlovchi belgilari
16. Bir predikatli qurilmalar
17. Antropotsentrik paradigmaning mohiyati
18. Gap bo'laklari. Ularning tasnifi.
19. Bosh bo'laklar, ularning talqini. Ikkinchi darajali bo'laklar, ularning turlari.
20. Aniqlashning gapdagi maqomi. Sodda gapni murakkablashtiruvchi vositalar.
21. Uyushiq bo'laklar. Ajratilgan bo'laklar. Kirish konstruksiyalari.
22. Qo'shma gap. Asosiy belgilari. Qo'shma gaplar tasnifi.
23. Bog'lagan qo'shma gaplar, ularning mazmuniy turlari.
24. Ergash gapli qo'shma gaplar va ularning tasnifi.
25. Ergash va bosh gaplarni farqlash asoslari, ularni biriktiruvchi vositalar. Ergash gaplar tasnifi, ularni ajratish tamoyillari. Ergash gapli qo'shma gap turlari.
26. Bog'lovchisiz qo'shma gap. Strukturali, tasnifi. Ularda tinish belgilari.
27. Murakkab qo'shma gaplar. Bog'lanish, ergashish yo'li bilan tuzilgan qo'shma gaplar.
28. Bir necha ergash gapli qo'shma gaplar. Bog'lanish usullari.
29. Sintaktik sinkretizm.
30. Gapda shakl va mazmun. Shakliy va mazmuniy birliklar o'rtasidagi nomutanosiblik.
31. Voizlik mahorati va nutq odobi.
32. Muloqot xulqi va milliy mafkura.
33. Sukut va kommunikativ mazmun notiqlikning birinchi sharti.
34. Muloqot xulqining hudud jihatdan xoslanishi. So'z va siyrat.
35. Paralingvistik va muomala madaniyati.
36. Muloqot xulqining funksionallashuvi.
37. Notiqlikda Navoiy saboqlari.

38. Tungus-manjur va turk mo'g'ul tillarining o'zaro munosabati.
39. Turkiy tillar areali. Turkiy tillar fonetikasi.
40. Genetik o'xshashliklar, unli va undoshlar, singarmanizm va urg'u.

DOKTORANTURAGA KIRUVCHILARNI BILIMINI BAHOLASH MEZONI

№	Doktoranturaga kiruvchining bilim darajasi	Ball
1	Nazariy jihatdan chuqur bilimga ega bo'lib, mustaqil mushohada yuritib, masalaning mohiyatini tushinib, bu haqda chuqur tasavvurga ega, ilmiy jihatdan asoslagan, qo'shimcha manbalardan foydalangan	17-20
2	Berilgan masala haqida mustaqil mushohada yuritgan, uning mohiyatini tushunib, u haqda tasavvurga ega bo'lgan, masalaning o'zi bilan cheklanib, qo'shimcha manba va adabiyotlardan foydalana olmagan	14-16
3	Masalaning mohiyatini tushunib, u haqda tasavvurga ega bo'lgan, savolga qisman javob bera olgan, qo'shimcha adabiyotlardan foydalana olmagan	11-13
4	Berilgan masala haqida aniq tasavvurga ega bo'lmagan, savolga qisman javob yozgan, manbaalarda bor ma'lumotlarni to'liq keltirmagan	0-10

Kirish imtihoni bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichi 0 dan 100 balgacha baholanadi (86-100 ball – a'lo, 71-85 ball – yaxshi, 55-70 ball – qoniqarli, 0-54 ball – qoniqarsiz)

ESLATMA: Doktoranturaga kirish imtihonlari jarayonida qo'yilgan bahodan norozi bo'lgan talabgorlar yaktamiy baholar e'lon qilingan kundan e'tiboran uch kun muddat ichida appelyatsiya komissiyasiga murojaat qilishga haqli. Doktoranturaga kirish imtihonlari komissiyasi va talabgor o'rtasida baholash ballari bo'yicha yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar maxsus appelyatsiya komissiyasi tomonidan ko'rib chiqiladi hamda imtixon raisi bilan kelishilgan holda xulosa qilinadi.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdurahmonov G., Shukurov SH., Mahmudov Q. O'zbek tilining tarixiy grammatikasi.
2. – T., "O'qituvchi", 2008.
3. Tursunov U., O'rinboev B., Aliev A. O'zbek adabiy tili tarixi. – T. O'qituvchi. 1994.
4. Isxoqov F. Eski o'zbek tili va yozuvi. – T., O'qituvchi. 1995.

5. Muxtorov J., Sanaqulov O'. O'zbek adabiy tili tarixi. – T. O'qituvchi. 1995.
6. Tilshunoslik nazariyasi va metodologiyasi. Tuzuvchi: H. Dadaboev. – T. 2004.
7. Xolmanova Z. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent, 2007.
8. Nurmonov A., Iskandarova SH. Tilshunoslik nazariyasi. Toshkent: Fan, 2008.
9. Nurmonov A. Tanlangan asarlar. 3 jildli. Toshkent: Akademnashr, 2012.
10. Rafiev A. Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi. T., 2004.
11. To'ychiev B., Hasanov B. O'zbek dialektologiyasi. Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, T., 2004.
12. Abduazizov A. O'zbek tili fonologiyasi va morfologiyasi. T., 1994.
13. O'zbek tili grammatikasi. I tom, - T.: "Fan", 1975. II tom, T., "Fan" 1976.
14. Tursunov U., Muxtorov J., Rahmatullaev SH. Hozirgi o'zbek adabiy tili, T.: O'qituvchi, 1992.
15. Rahmatullaev SH. Hozirgi adabiy o'zbek tili T. 2006
16. Shoabdurahmonov SH., Asqarova M. v.b. Hozirgi o'zbek adabiy tili. I-qism. T. O'qituvchi. 1980.
17. Sayfullaeva R. va b. Hozirgi o'zbek adabiy tili. (Darslik) T. 2010

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Ashirboyev S., Azimov I., Rahmatov M., Goziyev A. Eski o'zbek tili va yozuvi praktikumi. T. 2006.
2. Abduazizov A., Sheremetova A. Obshee yazikoznanie. – T. 2004.
3. Nurmonov A. Struktur tilshunoslik: ildizlari va yo'nalishlari. Andijon. 2006.
4. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi tarixi. Toshkent, 2002.
5. Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi. O'UM, O'zMU 2011. 6.
6. Murodova N. O'zbek adabiy tili va shevalar leksikasining qiyosiy tadqiqi. T., Fan, 2005.
7. Nafasov T. Qashqadaryo o'zbek xalq so'zlari. T., Muharir, 2011. 466 bet.
8. Begaliyev M.Q. O'zbek tilining Qorabuloq shevasi leksikasi. – T, Iqtisod-Moliya, 2007.
9. O'zbek dialektologiyasi. O'UM, O'zMU 2011. O'zbek filologiyasi fakul'teti kutubxonasi.
10. Ne'matov H., Rasulov R. O'zbek tili sistem leksikologiyasi asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 1995.
11. Mahmudov N., Nurmonov A. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. Sintaksis. Toshkent: O'qituvchi, 1995.
12. Nurmonov A. va boshqalar. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. Morfologiya. Toshkent: Yangi asr avlodi. 2001.
14. www.dersimiz.com
15. www.altinmiras.com
16. www.thinsan.com